

การเสริมสร้างมโนสำนึกในการให้บริการ ของสำนักทะเบียนท้องถิ่นด้วยหลักพุทธธรรม Reinforcement of Service Mind with Buddhadhamma of the local Registration Office

ภาวินี สุภารัตน์^{1*}, พระเมธาวิณัยรส² และ สumanop ศิวารัตน์³
 Pawenee Suparat^{1*}, Phramedhavinaiyaros², and Sumanop Sivarat³

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย¹⁻³

Graduate School, Mahamakut Buddhist University¹⁻³

*Corresponding Author's Email: pawinee7446@gmail.com

Received 21/01/2022, Revised 07/02/2022, Accepted 07/04/2022

DOI: 10.14456/jpv.2022.9

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของบทความวิจัย เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่สนับสนุนการเสริมสร้างมโนสำนึกในการให้บริการของสำนักทะเบียนท้องถิ่นและเพื่อนำเสนอแนวทางบูรณาการการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับ “รูปแบบการเสริมสร้างมโนสำนึกในการให้บริการของสำนักทะเบียนท้องถิ่นด้วยหลักพุทธธรรม” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth-interview) โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการให้บริการจำนวน 6 คน และพระภิกษุที่เชี่ยวชาญด้านการใช้หลักธรรม 5 รูป เครื่องมือในการวิจัยใช้แบบคำถามและแบบสัมภาษณ์ในการรวบรวมข้อมูล การบูรณาการเสริมสร้างมโนสำนึกในการให้บริการใช้ระเบียบวิธีวิจัยการสนทนากลุ่ม (Focus group) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้แก่เจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้าหน่วยงานบริการ จำนวน 11 คน

ผลการวิจัยพบว่า การสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าในการให้บริการของสำนักทะเบียนท้องถิ่น มีการนำเทคโนโลยีมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพบริการได้รวดเร็ว ใช้งานง่าย ข้อมูลชัดเจนเป็นปัจจุบัน ให้ความสะดวกสบาย สะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อย ช่องทางรับฟังปัญหา ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นที่หลากหลาย ได้รับการแก้ไขหรือตอบสนองอย่างรวดเร็ว โดยหลักพุทธธรรมที่สนับสนุนการให้บริการของสำนักทะเบียนท้องถิ่น คือ สัมปยุตธรรม 7 อธิปไตย 4 สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 และกัลยาณมิตร 4 ประการ

การบูรณาการการเสริมสร้างมโนสำนึกในการให้บริการที่พบว่าประกอบไปด้วย จุดหมายมโนสำนึก คุณธรรม จริยธรรม วิธีคิด และ บริการมีเป้าหมาย นำมาวิเคราะห์หาข้อดีข้อเสีย นำข้อดีมาเพื่อพัฒนาและบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาไปสู่เป้าหมาย โดยใช้แรงขับเคลื่อนด้วย ขบวนการ คือ หลักพุทธธรรม จิตสาธารณะ จิตสำนึก และ หลักการที่เป็นหัวใจของการบริการ

รูปแบบมาบูรณาการการเสริมสร้างมโนสำนึกในการให้บริการของสำนักทะเบียนท้องถิ่นด้วยหลักพุทธธรรม เป็นทฤษฎี CoMETS MODEL อันประกอบด้วย Common Sense จุดหมายในสำนึก Moral คุณธรรม Ethics จริยธรรม Thought การใช้วิธีคิดเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ Service การบริการที่ประกอบด้วยมโนสำนึก

คำสำคัญ: 1. การบูรณาการ, 2. มโนสำนึก, 3. การสร้างมโนสำนึก, 4. การบริการ

ABSTRACT

The objectives of this research article were as follows; to study the Buddhist principles that support the building of conscience in the services of the local registry office and to propose an integrated approach to building a body of knowledge about “A model for enhancing the conscience in providing services of the local registry office with Buddhist principles”. That used documentary research methodology and in-depth interviews by a group of informants, comprising 6 experts in the field of service and 5 monks in the specializing use of Buddhadhamma. The research tools used questionnaires and interview forms to collect data. Integration to enhance the consciousness of the service by using Focus group’s research methodology. The group of informants consisted of 11 heads of service personnel.

The results showed that an in-depth interview revealed that the services of the local registry office, service of the local registry office Many areas currently manage services in the following areas i.e., adopting technology has been used to enhance service efficiency with speed, ease of use, clear and up-to-date information. provide comfort clean and tidy various channels for listening to problems, complaints, and opinions get corrected or respond quickly. The Buddhist principles that support the services of the local registry office are: Purisdhamma 7, Sangkhahavut 4, Lak Phrom Wihan 4, Idthibath 4, and Kalyanamit 5, in order to integrate the conscience in providing services that consist of the goal of conscience, morality, ethics, way of thinking and service has goals.

That used to analyze the advantages and disadvantages Bring advantages to develop and integrate with Buddhist principles to develop towards the goal. By using the force driven by the process as “Comets MODEL”, which is the principle of Buddhism consists of Moral, Ethics, using thinking methods for performing duties (Think), service that consists of conscience (Service).

Keywords: 1. Integration, 2. The conscience, 3. Building a conscience 4. Service

1. บทนำ

พระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 หมวด 6 การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน มาตรา 27 ให้ส่วนราชการจัดให้มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจเกี่ยวกับการสั่ง การอนุญาต การอนุมัติ การปฏิบัติราชการ หรือการดำเนินการอื่นใดของผู้ดำรงตำแหน่งใดให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการในเรื่องนั้นโดยตรง เพื่อให้เกิดความรวดเร็วและลดขั้นตอนการปฏิบัติราชการจากกิจจานุเบกษา, 2546) สำนักงานทะเบียนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานปกครองท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่มีขนาดใหญ่มีหน้าที่ให้บริการประชาชนในเขตเทศบาล และการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนผู้มาติดต่อราชการ เพื่อให้ประชาชนได้ ได้รับความสะดวก รวดเร็วและได้รับความพึงพอใจสูงสุดที่มีหน้าที่สำคัญเกี่ยวข้องกับประชาชนทุกคนตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิตกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2546) มีขั้นตอนการปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบที่ต้องใช้ความละเอียดรอบคอบในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดความถูกต้องสมบูรณ์ของเอกสาร อันจะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในการไปใช้แสดงสิทธิ และขอรับบริการในด้านต่าง ๆ ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ซึ่งในปัจจุบันมีวิวัฒนาการ ก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ ที่นำมาใช้กับสำนักงานทะเบียนท้องถิ่น สิ่งสำคัญยิ่งอีกอย่างหนึ่งที่นำมาควบคู่กับการบริการประชาชน คือการมีจิตสำนึกในการบริการ หรือ Service Mind ซึ่งจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดที่ประชาชนจะได้รับในการมาใช้บริการ อีกประการหนึ่งที่จะขาดไม่ได้คือ การให้บริการด้วยระบบคุณธรรมให้ทุกคนมีความเสมอภาคในการมาใช้บริการ (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2548) ซึ่งสำนักทะเบียนท้องถิ่นในเขตอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ได้มีการจัดระบบบริการให้ประชาชนผู้มาใช้บริการ ได้อย่างมีคุณภาพ

บทความวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างมโนสำนึกในการให้บริการของสำนักทะเบียนท้องถิ่นด้วยหลักพุทธธรรม” อันนำไปสู่การค้นพบองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับรูปแบบ (Model) “การเสริมสร้างมโนสำนึกในการให้บริการของสำนักทะเบียนท้องถิ่นด้วยหลักพุทธธรรม” เพื่อให้ข้าราชการ พนักงานของ รัฐ และบุคคลทั่วไปสามารถนำองค์ความรู้ใหม่นี้ไปใช้กับการพัฒนาด้านการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้รับบริการมีความประทับใจ โดยการนำความรู้ที่ได้จากผลการวิจัยมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการปฏิบัติงานในด้านการให้บริการ และสนับสนุนการปฏิบัติงานของสำนักทะเบียนท้องถิ่นให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่องตามวัตถุประสงค์ต่อไป

2. วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของการวิจัยสามารถกำหนดเป็นประเด็นหลักได้ ดังนี้

- 2.1 เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่สนับสนุนการเสริมสร้างมโนสำนึกในการให้บริการของสำนักทะเบียนท้องถิ่น
- 2.2 เพื่อนำเสนอแนวทางบูรณาการและการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับ “รูปแบบการเสริมสร้างมโนสำนึกในการให้บริการของสำนักทะเบียนท้องถิ่นด้วยหลักพุทธธรรม”

3. ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 รูปแบบการวิจัย การบูรณาการเสริมสร้างมโนสำนึกในการให้บริการของสำนักทะเบียนท้องถิ่นด้วยหลักพุทธธรรม ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth-interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Research) เจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้าหน่วยงานบริการ

3.2 ข้อมูลสำคัญ

1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙

2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา หนังสือ ทัวไป เอกสารทางวิชาการ วารสาร วิทยานิพนธ์ หนังสือพิมพ์ รวมถึงข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตเกี่ยวข้องหรือสืบเนื่องถึงการบูรณาการเสริมสร้างมโนสำนึกในการให้บริการของสำนักทะเบียนท้องถิ่นด้วยหลักพุทธธรรม

3) สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการให้บริการสำนักทะเบียน 6 คน พระภิกษุเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม 5 รูป การสนทนากลุ่ม เจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้าหน่วยงานบริการ 11 คน

3.3 เครื่องมือในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ แบบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้าหน่วยและแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้รับบริการจากสำนักทะเบียน

3.4 พื้นที่ สำนักทะเบียนท้องถิ่น ในเขตอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

3.5 ดำเนินการเก็บข้อมูล ระหว่างกรกฎาคม 2563 – มีนาคม 2564

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1 การสัมภาษณ์ นำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณมาสรุป นำประเด็นที่สำคัญมาเรียบเรียง ตามลำดับความสำคัญ เขียนเป็นพรรณาคความ

3.6.2 ผลการประชุมกลุ่ม นำมาสรุปเรียบเรียงประเด็นข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้าหน่วยงาน ที่เป็นสาระสำคัญที่แตกต่างกัน เขียนเป็นพรรณาคความ

3.6.3 แบบสอบถามผู้ให้บริการ สรุปประเด็นปัญหา ความพึงพอใจ เรียบเรียงเป็นพรรณาคความ

4. ผลการวิจัย

การเสริมสร้างมโนสำนึกในการให้บริการของสำนักทะเบียนท้องถิ่น ด้วยหลักพุทธธรรม เป็นการนำเอา “บริการ” หรือ หลักการ Service เดิม คือ งานบริการ ที่ประกอบด้วย 1. จุดหมายในสำนึก (Common Sense) 2. คุณธรรม (Moral) 3. จริยธรรม (Ethics) 4. วิธีคิด (Thought) และ 5. บริการเป้าหมาย (Service) มาวิเคราะห์ หาข้อดีข้อเสีย นำข้อดีมาเพื่อพัฒนาและปรับเปลี่ยนข้อเสียแล้วบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาไปสู่เป้าหมาย ความสำคัญของ การบริการ โดยมีแรงขับเคลื่อน ด้วย

ขบวนการ คือ 1. หลักพุทธธรรม 2. จิตสาธารณะ 3. จิตสำนึก และ 4. หลักการ อันเป็นหัวใจของ หลักการบริการ “Service”

แผนภาพที่ 1 CoMETS มโนสำนึกในการให้บริการของสำนักทะเบียนท้องถิ่น

CoMETS – Model วิเคราะห์การบริการเก่า หาข้อดีมาพัฒนา ข้อเสียปรับปรุงหรือยกเลิกทำการเปลี่ยนแปลงระบบใหม่ (โดยการบูรณาการ)

CoMETS – Model หมายถึง มโนสำนึกในการให้บริการของสำนักงานทะเบียนท้องถิ่น เพื่อประชาชนในทุกถิ่น สู่จุดหมายมโนสำนึกในการบริการ เป็นความตระหนักของบุคคลที่ทำให้เกิดความรู้สึกปรารถนาที่จะช่วยเหลือ โดยรับรู้ถึงสิทธิควบคู่ไปกับหน้าที่และความรับผิดชอบ สำนึกถึงศักยภาพของตนว่าสามารถรวมแก้ไขปัญหา และลงมือกระทำเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ โดยการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาร่วมกันกับบุคคลในหน่วยงาน การกระทำที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันขององค์กร หลีกเลี่ยงการใช้หรือกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อของส่วนรวม ดังข้อคิดเห็นของ นายวินัส สีสุข (นายวินัส สีสุข, สัมภาษณ์ 30/09/2563) ตำแหน่ง รองอธิบดีกรมการปกครอง ที่กล่าวว่า กรมการปกครอง มีการจัดการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพของบุคลากรผู้ปฏิบัติงานทะเบียน เพิ่มความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักกฎหมาย ระเบียบหนังสือสั่งการ บริการเพิ่มจิตสาธารณะในการให้บริการประชาชนของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานให้มีความพร้อม รวมถึงมีประกาศกระทรวงมหาดไทย ในเรื่องจรรยาบรรณข้าราชการ ซึ่งมุ่งเน้นในเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริต การมีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ และมีทัศนคติที่ดีในการให้บริการ สอดคล้องกับความคิดเห็นของ นายเกตุแก้ว บริหาร (นายเกตุแก้ว บริหาร, สัมภาษณ์ 18/01/2564) ตำแหน่ง นักจัดการงานทะเบียนและบัตร สำนักทะเบียนท้องถิ่นนครแหลมฉบัง เทศบาลนครแหลมฉบัง กล่าวว่า มีความเต็มใจในการให้บริการ ให้ความช่วยเหลือ แสดงกริยาทางท่าทาง น้ำเสียง และใบหน้าอย่างเป็นมิตร ความมีเมตตาเมื่อพบอุปสรรคก็ไม่ย่อท้อจะทำงานด้วยหลักขั้นดีคือความอดทน อดกลั้น ต่อสิ่งที่เป็ด้านลบ สอดคล้องกับความคิดเห็นของ ข้อคิดเห็นของผลการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ณ สำนักทะเบียนท้องถิ่น นครแหลมฉบัง เทศบาลนครแหลมฉบัง ตำบลทุ่งสุขลา อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ครั้งที่ 1/2563, วันที่ 10 พฤศจิกายน 2560 ที่ว่าการ "บริการ" เมื่อพิจารณาให้ชัดเจนและลึกซึ้ง หลักการธรรมชาติที่ปฏิบัติได้ง่าย เพียงต้องมีจิตสำนึก

ในการให้บริการ การให้บริการของเจ้าหน้าที่ในสภาวะปัจจุบัน ยึดแน่นแนบใส เอาใจเขามาใส่ใจเรา เห็นอกเห็นใจต่อผู้มาขอรับบริการตอบสนองความต้องการของผู้มาขอรับบริการอย่างรวดเร็ว

Co – Common Sense หมายถึง จุดหมายในสำนึกของเจ้าหน้าที่ที่ให้กับประชาชนทุกคนที่มาขอรับบริการของสำนักทะเบียนท้องถิ่น ได้ประโยชน์สูงสุดถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลการเคารพสิทธิของผู้อื่น มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาเกียรติและศักดิ์ศรีของเจ้าหน้าที่ ตามความเห็นของพระธรรมกิตติเมธี ดร. (พระธรรมกิตติเมธี, สัมภาษณ์ 15/12/2563) อดีตรองอธิการบดีที่ว่านำหลักความมีเมตตา กรุณา มาประยุกต์ใช้เข้ากับงานบริการให้มาก ๆ จะนำมาซึ่งผลสัมฤทธิ์ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และครองใจประชาชน และผลสัมฤทธิ์ที่ผู้รับบริการบริการจะได้รับควบคู่กับการมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยใช้ความสามารถ เครือข่ายและการมีส่วนร่วม ดังข้อคิดเห็นของ นายวินัส สีสุข ตำแหน่งรองอธิบดีกรมการปกครอง ที่กล่าวว่า มีการนำ "พุทธธรรม หรือ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา" มาประยุกต์ใช้เพื่อช่วยให้บรรยากาศในองค์กรเป็นมิตรและเกิดความร่มเย็นเป็นสุข และประสบความสำเร็จในการทำงานร่วมกับบุคคลทั้งผู้บริหาร หัวหน้า และผู้ลงมือปฏิบัติ ซึ่งเมื่อจิตใจของผู้ให้บริการมีธรรมะในใจแล้ว ก็จะทำให้จิตใจสงบนำไปสู่การบริการที่ดีกับประชาชนต่อไป สอดคล้องกับความคิดเห็นของ นายรัชมงคล มงคลดาว ตำแหน่ง นักจัดการงานทะเบียนและบัตร สำนักทะเบียนท้องถิ่นเมืองแสนสุข เทศบาลเมืองแสนสุข (รัชมงคล มงคลดาว, สัมภาษณ์ 12/02/2564) กล่าวว่า มีการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เกิดความสะดวกรวดเร็ว มีบริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จส่งผลทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อองค์กรและเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ใช้ศักยภาพของตนให้เป็นประโยชน์ต่อเพื่อนร่วมโลก โดยไม่หวังค่าตอบแทน บางอย่างไม่สามารถทำคนเดียวได้ ต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจการทำงานนั้นจึงจะสำเร็จได้

M – Moral หมายถึง คุณธรรม ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของมนัสสำนึกด้านความรู้สึก ที่เป็นส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ เป็นส่วนของความรู้สึกทางใจของความสำนึก ที่รวมเอาความรู้สึกของบุคคลในด้านบวกหรือด้านลบโดยการใช้เหตุผลในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตัดสินใจ มีการพูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันให้มากที่สุดเพื่อหาข้อยุติ ร่วมรับรู้ ตัดสินใจและผนึกกำลัง เพื่อให้เกิดการยอมรับจากทุกฝ่าย ดังข้อคิดเห็นของ นายวินัส สีสุข ตำแหน่ง รองอธิบดีกรมการปกครอง ที่กล่าวว่า ผู้ปฏิบัติต้องมีจิตใจที่จะพร้อมจะให้บริการ งานที่ทำงานจะออกมาดี ผู้เข้ารับบริการพอใจ หลักพุทธธรรม คือพรหมวิหาร 4 จะเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อสนับสนุนการให้บริการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ ความคิดเห็นของ พระครูศรีปริยัติวิธาน ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ราชวิทยาลัย (พระครูศรีปริยัติวิธาน, สัมภาษณ์ 15/10/2563) ที่ว่า บุคลากรในสำนักทะเบียนท้องถิ่นมีจิตสำนึกในการช่วยเหลือ ระมัดระวังในการแสดงกริยาอาการที่แสดงออกมาทางสีหน้า เป็นบุคคลที่มีสีหน้า ผันแปรโดยตรงกับอารมณ์ ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเอื้อเฟื้อเสียสละ

E – Ethics หมายถึง จริยธรรมที่เป็นหลักในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้านการปฏิบัติหรือ การกระทำ (Behavior) เป็นองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดแนวโน้มทางปฏิบัติหรือปฏิกริยาตอบสนองเมื่อมีสิ่งเร้าที่เหมาะสม ซึ่งส่วนนี้ต้องอาศัยความเข้าใจหรือความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งนั้นเป็นพื้นฐานด้วยการทู่แทและอุทิศตน สิทธิของพลเมืองจะต้องสอดคล้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม บุคคลไม่

เพียงแต่ปฏิบัติตามสิทธิเท่านั้น แต่ต้องปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือให้บริการแก่บุคคลอื่นได้สมปรารถนา ดังข้อคิดเห็นของนายวินัส สีสุข ตำแหน่ง รองอธิบดีกรมการปกครอง ที่กล่าวว่า เพิ่มกลยุธมิตรธรรม 5 เข้ามาด้วยจะทำงานอย่างเข้าใจกัน เห็นความสำคัญ และเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ได้เหมือนกัน กลยุธมิตรธรรมประกอบด้วย ความศรัทธา มีศีล สุตะ จาคะ และ ปัญญา เป็นเรื่องสำคัญทุกอย่างต้องใช้ปัญญาพิจารณาอย่างรอบคอบเที่ยงธรรม สอดคล้องกับความคิดเห็นของ พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร. ตำแหน่ง รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม, สัมภาษณ์ 16/07/2563) ที่ว่า บุคลากรในสำนักทะเบียนท้องถิ่นมีจิตสำนึกในการช่วยเหลือให้ความอนุเคราะห์ช่วยแก้ไขปัญหให้กับผู้รับบริการได้ดี

T – Thought หมายถึง การใช้วิธีคิดเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ หรือการทุ่มเทเพื่อการปฏิบัติงาน แสดงออกถึงการให้เกียรติหรือความนับถือผู้มาขอรับบริการ ที่มีความรับผิดชอบในการบริการ ด้วยความคิดที่ดี คำพูดที่ดีไพเราะเสนาะหู และการกระทำที่ดี สุภาพ อ่อนน้อม ไม่หยิ่งทะนงตนว่าเป็นข้าราชการพนักงานที่สูงกว่าประชาชนโดยทั่วไป ดังข้อคิดเห็นของ นายวินัส สีสุข ตำแหน่งรองอธิบดีกรมการปกครอง ที่กล่าวว่า กรมการปกครอง ไม่ได้มุ่งเน้นแค่เรื่องของข้อกฎหมายในการปฏิบัติให้ถูกต้องเพียงอย่างเดียว แต่ยังได้ให้ความสำคัญกับการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้การบริการเป็นไปอย่างมีคุณภาพ และประชาชนเกิดความพึงพอใจสูงสุด สอดคล้องกับความคิดเห็นของ พระศรีวินยาภรณ์ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย หลักรพรมวิหารธรรมมาครองจิตครองใจให้กับผู้บริการ รักผู้อื่นเหมือนคนใกล้ชิดและช่วยเหลือทุกคน ตามหลักเมตตาทายกรรม เมตตาวัจกรรม เมตตาโมกกรรม

S- Service หมายถึง การบริการ ที่นำไปสู่การบริการที่ประกอบด้วยมโนสำนึกบนฐานแห่งความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทรและความสามัคคี ความแตกต่างระหว่างบุคคลย่อมเกิดขึ้นได้ ซึ่งความแตกต่างนี้เป็นสิ่งดีและไม่จำเป็นต้องนำไปสู่ความแตกแยกเสมอไป และเงื่อนไขแห่งความรักสมานฉันท์จะเป็นส่วนเชื่อมโยงให้เกิดการบริการที่ดีอย่างมีพลัง ดังข้อคิดเห็นของนายวินัส สีสุข ตำแหน่งรองอธิบดีกรมการปกครอง ที่กล่าวว่ากรมการปกครอง มุ่งเน้นการให้บริการเชิงรุก และยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ทั้งนี้ สำหรับการให้บริการของสำนักทะเบียนท้องถิ่นจะเป็นการให้บริการงานทะเบียนราษฎรในเขตพื้นที่ของท้องถิ่นนั้นๆ เช่น การแจ้งเกิด แจ้งตาย แจ้งย้ายที่อยู่ การขอเลขที่บ้าน การแก้ไขรายการในทะเบียนบ้าน การเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน ฯลฯ และการให้บริการงานบัตรประจำตัวประชาชน เช่น การขอทำบัตรครั้งแรก การขอทำบัตรกรณีบัตรหมดอายุ กรณีบัตรหาย ขำรุด การเก็บหลักฐานการทำลายบัตร เป็นต้น โดยมีบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ให้บริการ สอดคล้องกับความคิดเห็นของพระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร. ตำแหน่งรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ว่าการให้บริการของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเป็นระบบดีมาก ผู้ให้บริการมีอัธยาศัยยิ้มแย้มแจ่มใส มีความเอื้ออาทร เมตตา กรุณา ต่อผู้รับบริการ

แนวทางการสร้างมโนสำนึกอาจมีหลากหลายแนวทาง แนวทางที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นหลักปฏิบัติที่ดี และน่าจะมีส่วนช่วยให้แก่ผู้ที่นำไปปฏิบัติสามารถพัฒนาการปฏิบัติงาน เพื่อบริการแก่ผู้รับบริการให้ประสบผลสำเร็จได้

5. อภิปรายผล

1. หลักพุทธธรรมที่สนับสนุนการเสริมสร้างมโนสำนึกในการให้บริการของสำนักทะเบียนท้องถิ่น ด้วยมโนสำนึกของแต่ละคน ซึ่งรู้ผิดชอบชั่วดี คนเราจะ “ทำในสิ่งที่พึงเว้น เว้นในสิ่งที่พึงกระทำ” เมื่อจะทำอะไรให้นึก อยู่เสมอว่า สิ่งใดผิด สิ่งใดถูก เพราะมโนสำนึกของแต่ละคนจะสามารถแยกแยะออกว่า สิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดีและเวลาเราทำงานก็อย่าเอนเอียง ปฏิบัติตามหลัก พรหมวิหารธรรม (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525: 82-83) ที่ว่าอุเบกขา คือ เมื่อบุคคลบำเพ็ญแล้ว ตนเองจึงจะมีความสุข ดำรงรักษาความถูกต้องไว้ได้อย่างแท้จริง สามารถดำรงรักษาความยุติธรรมไว้ได้ ไม่ลำเอียง ไม่ก่อให้เกิดความแตกแยกควรมีหลักการชัดเจนไม่เบี่ยงเบนจากความจริง สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ พระครูศรีปริยัติวิธาน ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ที่ว่าการบริการของเจ้าหน้าที่ทะเบียนราษฎร เป็นเจ้าพนักงานที่มีความสำคัญในการเก็บรวบรวมสถิติประชากรจึงต้องทำงานด้วยความมีสติสัมปชัญญะ เพื่อไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดและบริการให้เกิดความพึงพอใจให้มากที่สุดต้องเป็นการบริการเชิงบวก สะดวกรวดเร็วมีประสิทธิภาพ ยุติธรรม ทัศนคติที่ดีย่อมจะส่งผลดีที่มีต่อการกระทำและผลลัพธ์ที่ออกมา เริ่มต้นจากการมีใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส หน้าตาสดชื่น และสอดคล้องตามความเห็นของ พระศรีวินยาภรณ์ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ให้มีพรหมวิหารธรรมมาครองจิต ครองใจให้กับผู้บริการ รักผู้อื่นเหมือนคนใกล้ชิด สร้างความเข้าใจอันดีความหมายสื่อสารตรงกันดี สอดคล้องกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของการประชุมกลุ่มย่อย ที่ว่าการสร้างจิตสำนึกอาจมีหลากหลายแนวทาง ล้วนเป็นแนวทางที่ดี และน่าจะมีส่วนช่วยให้แก่ผู้ไปปฏิบัติสามารถพัฒนาการปฏิบัติงานการให้บริการแก่ผู้รับบริการได้ มีหลักปฏิบัติในการให้บริการที่น่าสนใจตอบสนองความต้องการของผู้มาขอรับบริการอย่างรวดเร็ว และคำนึงว่าควรปฏิบัติให้ได้ตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 (พระธรรมโกศาจารย์, 2553: 71) อันจะทำให้เกิดสติปัญญาสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีความสุข หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวหัวใจของผู้อื่น และเสริมด้วยความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของพระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร. ตำแหน่งรองอธิการบดี มหา วิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ว่าบุคลากรสำนักทะเบียนท้องถิ่น มีมโนสำนึกที่ดีในหน้าที่การงานมีความจำเป็นต้องใช้หลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานที่เป็นสากลหรือจิตสาธารณะ เพราะหลักพุทธธรรมเป็นหลักเหตุผล

ในประเด็นธรรมชาติของมนุษย์ ถ้ามนุษย์ยังมีกิเลส (รัก โลภ โกรธ หลง) อยู่ ถ้าบุคลากรในสำนักทะเบียนท้องถิ่นเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ จะไม่ปะทะในการโต้ตอบ มองผู้รับบริการด้วยความเมตตา และให้ปัญญา (คำแนะนำ) กับผู้รับบริการไป แสดงว่าบุคลากรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นมีความเมตตา และมีขันติ จึงสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี การมีขันติสามารถรับอารมณ์ของบุคคลได้หลายลักษณะ โสรจจะ คือความสงบเสงี่ยม ไม่โต้ตอบซึ่งจะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างงดงาม สำนักทะเบียนมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการเสริมสร้างมโนสำนึกทางจริยธรรมให้มีความต่อเนื่องและเข้มข้นท่ามกลางสภาพสังคมที่กำลังเปลี่ยนไปในทางที่ไม่เหมาะสมมากขึ้นตามปฐุสธรรม 7 (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525: 333)

ผู้บังคับบัญชาระดับสูง มีความสัมพันธ์ที่ดีกับสำนักทะเบียน ชุมชน มีความรักความเมตตากับ ผู้ขอรับบริการโดยปฏิบัติตามหลักธรรมอิทธิบาท 4 สอดคล้องตามข้อคิดเห็นของพระศรีวิญาณภรณ์ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัยที่ว่า อิทธิบาท 4 (พระธรรมปิฎก, 2543: 79) เป็นข้อธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความสำเร็จในหน้าที่การงาน ประกอบด้วย ฉันทะ หมายถึง ความพอใจหน้าที่รับผิดชอบและพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ระดับล่าง วิริยะ หมายถึง ความเพียรในการตรวจตราดูแลการปฏิบัติงาน ความพอใจทั้งผู้ให้และผู้รับบริการ จิตตะ หมายถึง ความตั้งใจจะดูแลเอาใจใส่งานบริการในความดูแลรับผิดชอบดำเนินไปอย่างราบรื่น และวิมังสา หมายถึง ความไตร่ตรองปรับปรุงพัฒนาระบบงานบริการของสำนักทะเบียนให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

2. แนวทางบูรณาการและการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับ “รูปแบบการเสริมสร้างมนโสนานิกในการให้บริการของสำนักทะเบียนท้องถิ่นด้วยหลักธรรม” หากนำหลักธรรมในเรื่องของอรรถัตถุญญ ผู้รู้จักตน มัตตัตถุญญ ผู้รู้จักประมาณ กาลัตถุญญ ผู้รู้จักกาลเวลา และ ปริสัทธุญญ ผู้รู้จักชุมชนคือสำนักทะเบียนท้องถิ่นมาบูรณาการเพื่อการบริหาร ตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของ นายวินัส สีสุข ตำแหน่ง รองอธิบดีกรมการปกครอง กล่าวว่า กรมการปกครอง มุ่งเน้นการให้บริการเชิงรุก และยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง สำนักทะเบียนท้องถิ่นจะเป็นการให้บริการงานทะเบียนราษฎรในเขตพื้นที่ของท้องถิ่นนั้น ๆ มีจิตสำนึกในการให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ หรือคนในสังคมปัจจุบัน จึงจัดการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพของบุคลากรผู้ปฏิบัติงานทะเบียนเพิ่มความรู้ความเข้าใจ

เกี่ยวกับหลักกฎหมาย ระเบียบ หนังสือสั่งการ ที่มีการปรับแก้ไขอยู่เสมอ นำ "พุทธธรรม หรือหลักธรรมของพระพุทธศาสนา" มาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างบรรยากาศ การทำงาน จะช่วยให้บรรยากาศในองค์กรเป็นมิตรและเกิดความร่มเย็นเป็นสุข ส่งเสริมการพบปะพูดคุยปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิดในทุกปัญหาสมาชิกในสำนักทะเบียนควรมีกิจกรรมกระทำร่วมกัน เช่น มีการรับประทานอาหารร่วมกันตามหลักธรรม โดยมีความรักความสามัคคีกันสอดคล้องกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของพระมหามหาวินทร์ ปุริสสุตโต, ผศ.ดร. ที่ว่าการให้บริการของสำนักทะเบียนท้องถิ่นจะทำให้ผู้รับบริการรู้สึกอบอุ่น เหมือนได้เจอญาติ เหมือนบุตรไปพบบิดามารดา รู้จักใช้หลักปัญญาคือความรู้ สามารถแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ทุกอย่างได้ดี บุคลากรต้องเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียนคือมีความรู้ที่เพียงพอเพื่อนำความรู้เป็นเครื่องมือและมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้รู้จักให้อภัยกันโดยยึดถือหลักธรรมกัลยาณมิตรที่ดี มีความสามัคคีกลมเกลียว ที่เป็นหลักธรรมสำหรับการยึดเหนี่ยว ผูกมิตรไมตรีกันเข้าไว้ และจากข้อเสนอแนะของ การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ที่ว่า การใช้หลักธรรมมาสนับสนุนการให้บริการของสำนักงานท้องถิ่น ได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ คือการทำให้เกิด ค่านิยมสร้างสรรค์ 5

ประการ คือ

- 1) กล้ายืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้อง ยึดในความถูกต้องดีงาม ชอบธรรม รู้จักเสียสละ
- 2) ซื่อสัตย์ และมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา แยกเรื่องส่วนตัวออกจากเรื่องหน้าที่การงาน
- 3) โปร่งใส ตรวจสอบได้ ทำงานอย่างโปร่งใส เปิดโอกาสให้ผู้รับบริการตรวจสอบความถูกต้องได้

4) ไม่เลือกปฏิบัติให้บริการแก่ผู้รับบริการด้วยความเสมอภาค เน้นความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดและถูกต้อง มีน้ำใจ มีความเมตตา และเอื้อเฟื้อต่อผู้รับบริการ และ

5) มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ทำงานโดยยึดผลลัพธ์เป็นหลัก มีการวัดผลลัพธ์และค่าใช้จ่าย ให้งานแล้วเสร็จตามกำหนด ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

ผู้บริหารควรใช้แนวทางวินัยเชิงบวกในการดูแลเจ้าหน้าที่สำนักทะเบียนให้มีความผูกพัน ร่วมกันผู้ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นภายในสำนักทะเบียนตามหลักพรหมวิหาร 4 สอดคล้องกับ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของพระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร. ตำแหน่งรองอธิการบดี ที่ว่า หลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่ให้ความเมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีความกรุณา เป็นมหากรุณาจิตที่ต้องการช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ และหลักธรรมมุติตา เป็น ความพลอยยินดีต่อทรัพย์สมบัติ คุณงามความดีความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ของผู้อื่นปราศจากความ อิจฉาริษยา เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้สถาบันสำนักทะเบียน ผู้บริหารต้องประพฤติปฏิบัติตนให้ เป็นต้นแบบที่ดีแก่ผู้ได้บังคับบัญชาโดยยึดถือหลักคุณธรรมในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมตามหลักสัปปุ ริสธรรม ข้ออัตตัญญูตา ในการปฏิบัติงาน คือ รู้จักตนตามความเป็นจริงว่า ตัวเรานั้นว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความถนัด ความสามารถ และคุณธรรม บัดนี้ มีหน้าที่อะไร อย่างไร หรือ ควรจะรู้จักปัจจัยภายนอกตัวอื่น ๆ ต้องมีความกล้าหาญทางจริยธรรม กล้าดักเตือน ได้บังคับบัญชา เมื่อกระทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสม พร้อมทั้งชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง

เจ้าหน้าที่ควรประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมสามารถ มีมโนสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่เป็น ต้นแบบที่ดีแก่ผู้ขอรับบริการ สมาชิกในชุมชนตามหลักธรรมอิทธิบาท 4 สำนักทะเบียนต้องมีความรัก สามัคคีกัน และมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมคุณธรรมที่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้อย่างต่อเนื่อง เหมาะสมกับสภาพสังคม และชุมชน ตามหลักธรรมกัลยาณมิตร สังคมควรร่วมมือกันในการสร้าง ความเข้มแข็งในทิศทางค่านิยมที่ถูกต้องและยึดถือหลักธรรม สัปปุริสธรรม 7 ตามความเสนอแนะของ พระครูศรีปริยัติวิธาน ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยมหา มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ที่ว่างานทะเบียนราษฎรเป็นงานบริการ เกี่ยวกับเรื่องของตนเริ่มแต่การ เกิดจนถึงเรื่องการตายทุกขั้นตอน ให้ยึดหลักธรรม สัปปุริสธรรม 7 เป็นแนวทางในการสำนึกใน การปฏิบัติงาน ตามเหตุการณ์และสถานการณ์ที่มีการส่งเสริมความร่วมมือในการเผยแพร่ ข่าวสารต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ในรูปแบบที่ถูกต้องดีงาม

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำนักทะเบียนท้องถิ่น ควรประยุกต์ใช้หลักธรรมในการปฏิบัติงาน คือ รู้จักสาเหตุแห่ง ความสำเร็จ และสาเหตุหรือต้นตอแห่งปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน มีการคิดวิเคราะห์หาสาเหตุ ของปัญหา ระดมความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ในสำนักทะเบียนท้องถิ่น มีการยอมรับฟังความคิดเห็น ข้อบกพร่อง ข้อเสนอแนะต่าง ๆ และจะได้หาแนวทางแก้ไขปัญหาจากสาเหตุที่เกิดขึ้น ได้อย่าง รอบคอบ เหมาะสมกับสถานการณ์ อีกทั้งต้องรู้จักหลักเกณฑ์ของการปฏิบัติงาน รู้จักแนวคิดทาง

การปฏิบัติงาน มีการวางแผนงาน มีวิธีการดำเนินงานตลอดจนปัจจัยของการปฏิบัติงานอย่างครอบคลุมรอบด้าน คือ รู้ว่าตนมีหน้าที่ต่อการปฏิบัติงานในด้านใด ต้องใช้กลยุทธ์อย่างไร

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

จากที่ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง มโนสำนึกในการให้บริการของสำนักทะเบียนท้องถิ่นด้วยหลักพุทธธรรม ในเขตอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการดำเนินการวิจัยหลังจากนี้ คือ

- 1) บุคลากรระบบงานบริการให้เป็นที่ยอมรับกับประชาชนที่เข้ามาใช้บริการ ณ สำนักทะเบียนท้องถิ่น ในเขตอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี
- 2) การประยุกต์งานทะเบียนและบัตรที่มีความซับซ้อนให้เป็นระบบที่รวบรัด รวดเร็วในการให้บริการของสำนักทะเบียนท้องถิ่น ในเขตอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

7. ผู้ให้ข้อมูล

นายเกตุแก้ว บริหาร. นักจัดการงานทะเบียนและบัตร. สัมภาษณ์ เมื่อ 18 มกราคม 2564.

นายรัชมงคล มงคลดาว. นักจัดการงานทะเบียนและบัตร. สัมภาษณ์. เมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2564.

นายวินัส สีสุข. รองอธิบดีกรมการปกครอง. สัมภาษณ์ เมื่อ วันที่ 30 กันยายน 2563.

พระครูศรีปริยัติวิธาน. ผอ.ศูนย์บริการวิชาการ. สัมภาษณ์ เมื่อ วันที่ 15 ตุลาคม 2563.

พระธรรมกิตติเมธี ดร. อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย. สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2563.

พระมหามหาวินทร์ ปุริสสุตโต. ผศ.ดร. รองอธิการบดี สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 18 กรกฎาคม 2563.

8. เอกสารอ้างอิง

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). อ้างถึงใน ชิตารัตน์ ศิลาวรรณโณ. (2553). *ความคิดเห็นของพนักงานส่วนตำบลต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักสังคหวัตถุ*

4: กรณีศึกษา อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.

บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต. (2543). *ธรรมะกับการทำงาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). *พระสูตร และอรรถกถา แปล มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก เล่มที่ 1 ภาคที่ 1*. มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ พิมพ์เนื่องในวโรกาส ครบ 200 ปี แห่งพระราชวงศ์จักรี กรุงเทพมหานคร: โกสินทร์ พ.ศ. 2525.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). *พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย (91 เล่ม)*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี. (2525). *จริยศาสตร์ศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

สุทธิพร บุญส่ง. (2552). *คุณธรรมจริยธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ทริป เพ็ลกรุ๊ป.